

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

1 februari 2018, nr. 54227/14, ECLI:CE:ECHR:2018:1216JUD002388306

(Sicilianos (President), Raimondi, Pejchal, Wojtyzcek, Turkovic, Koskelo, Eicke)

Noot R.S.B. Kool

Eerste Kamer. Gedwongen prostitutie jeugdige. Vernederende behandeling en recht op lichamelijke en geestelijke integriteit. Tekortschieten jeugdzorg.

[EVRM art. 3, 8, 13 en 34]

V.C.

tegen

Italië

Samenvatting

Na het overlijden van haar grootmoeder in 2010 ontwikkelt V.C. tekenen van depressie. Gediagnosticeerd als bipolair en border liner volgt een lange periode van falend optreden vanuit de jeugdhulpverlening, waarbij ook sprake is van parallelle interventie door de verslavingszorg. Door de officier van justitie en de jeugdrechter wordt afwisselend getracht om maatregelen te treffen die de minderjarige kunnen beschermen tegen de risico's op seksuele exploitatie aanwezig in de kringen waarin zij komt te verkeren. Betrokken minderjarige weigert zich te laten opnemen, en wanneer dat wel gebeurt veroorzaakt zij problemen binnen de verschillende behandelinstellingen. De ouders blijven zich met hulpvragen richten tot de autoriteiten, en hoewel de jeugdrechtbank diverse malen opdracht geeft aan de jeugdhulpverlening om – ter zitting - te rapporteren, wordt daaraan niet op adequate wijze voldaan. Uiteindelijk volgt over een periode van drie jaar een traject van falende – zo niet afwezige - jeugdhulpverlening en seksuele exploitatie en groepsverkrachting van V.C. Wonderlijk genoeg komt V.C. er op eigen kracht, maar zoals blijkt uit het voorgaande niet ongeschonden, uit.

Klaagster heeft echter tussentijds niet stil gezeten, want al in juli 2014 een klacht ingediend bij het Europese Hof wegens schending van art. 3, 8 en 13 EVRM. Tegen de tijd dat deze klacht inhoudelijk in behandeling wordt genomen hebben de Italiaanse autoriteiten, zoals uit voorstaande blijkt, niet (geheel) stil gezeten. Dat geeft de Italiaanse regering aanleiding een ontvankelijkheidsverweer te voeren. De zaak wordt behandeld door de Eerste Kamer die het door de Italiaanse overheid gevoerde ontvankelijkheidsverweer afwijst.

De zaak wordt eerst beoordeeld op een schending van art. 3 en 8 EVRM, deze bepalingen worden door de Eerste Kamer tezamen genomen. Het Hof constateert dat de ervaringen die V.C. zijn overkomen vallen binnen de reikwijdte van art. 3 EVRM en wijst op het absolute karakter van deze bepaling. Opmerkelijk is dat deze fundamentele status, zij het wat impliciet, lijkt te worden verbonden met de uit hoofde van art. 8 EVRM te bieden bescherming. En passant wordt ook een verbinding gelet tussen art. 2 en art. 8 EVRM (par. 91). De overweging uit Osman dat de nationale autoriteiten zijn gehouden om een afdoende juridisch én praktisch kader hebben te bieden waarbinnen bescherming tegen vergaande schendingen van de fysieke en psychische integriteit mogelijk is wordt herhaald (par. 91). Overwogen wordt dat de keuze van het palet van maatregelen weliswaar tot de competentie van de nationale autoriteiten behoort, maar dat de vraag of die afdoende bescherming bieden ter beoordeling staat aan het Hof (par. 92). Bevestigd wordt dat hier een rol is weggelegd voor

het strafrecht (par. 93-94), en dat de nationale autoriteiten gehouden zijn om voortvarend op te treden (due diligence). Daarbij worden de bekende maatstaven aangelegd van wetenschap, althans het kunnen hebben van wetenschap inzake de (potentiële) risico's, waarbij een cruciale rol is weggelegd voor de jeugdhulpverlening (par. 107). Adequaate strafrechtelijk optreden kan ernstige tekortkomingen in het parallelle hulpverleningstraject niet redresseren (par. 111). Nadat een schending is geconstateerd op grond van art. 3 en 8, volgt een zelfde beslissing voor art. 13 EVRM. Naast de geconstateerde rechtsschending wordt aan klaagster een schadevergoeding van 30.000 euro toegekend wegens immateriële schade. Ook volgt een, zij het bijgesteld, toewijzing voor de kosten voor rechtsbijstand en overige kosten.

Uitspraak [red.]

1. Het belang van de uitspraak ligt op meerdere vlakken. Ten eerste is er de beslissing betreffende de ontvankelijkheid. Om ontvankelijk te kunnen zijn moet klaagster kunnen worden aangemerkt als 'slachtoffer' in de zin van art. 34 EVRM, hetgeen betekent dat op nationaal niveau geen rechtsmiddelen meer open staan. Op het moment dat de Eerste Kamer zich over de klacht buigt is de – tweede – strafprocedure tegen de van groepsverkrachting van V.C. verdachte mannen echter nog aanhangig. Klaagster heeft zich in die procedure, tezamen met haar ouders, als benadeelde partij gesteld. Dat, in samenhang met het argument dat jegens klaagster op nationaal niveau wel degelijk beschermende maatregelen zijn genomen is volgens de Italiaanse regering voldoende voor het vervallen van de slachtofferstatus, en dus voor niet-ontvankelijkheid. Klaagster voert aan dat de klacht níet is gericht op enige strafrechtelijke tekortkoming, maar betrekking heeft op de falende jeugdhulpverlening. Het Hof is het eens met klaagster, en voegt daaraan toe dat het enkele feit dát na het indienen van de klacht op nationaal niveau maatregelen zijn genomen strekkende ter bescherming van het slachtoffer onvoldoende is om de status van slachtoffer ex art. 34 EVRM te doen vervallen. Dat ligt slechts anders wanneer de genomen maatregelen expliciet strekken ter erkenning en compensatie van de door V.C. gestelde verdragsschending. De later getroffen maatregelen vormen onderdeel van de door het Hof ex post te beoordelen verdragsschending (Scordino t. Italië, EHRM 29 maart 2006 (GK), nr. 36813/97). Een en ander ligt besloten in het subsidiaire karakter van de rechtsmacht van het Hof. Voorts stelt het Hof vast dat de (later) genomen maatregelen geen blijk geven, zelfs niet impliciet, van erkenning van een schending van het EVRM jegens klaagster, noch is haar adequate compensatie ter zake geboden (par. 61).
2. nin behandeling nationaal In de regel Deze stelt dat V.C. geen aanspraak kan maken op de status van slachtoffer ex art. 34 EVRM omdat de nationale autoriteiten, zij het na het indienen van de klacht bij het EHRM, maatregelen hebben getroffen teneinde V.C. te beschermen. Naast plaatsing in een gespecialiseerde inrichting zijn strafprocedures tegen haar agressors opgestart, waarbinnen klaagster en haar ouders zich hebben gesteld als civiele partij. Klaagster stelt daartegenover dat de genomen maatregelen inadequaate waren, en dat haar klacht niet is gericht op tekortkomingen in de sfeer van strafrechtelijke bescherming.
3. haar overkomen l Voor de Grote Kamer klaagt Merabishvili in de eerste plaats over een schending van art. 5 lid 1, 3 en 4 EVRM en wel om de volgende redenen: (1) omdat zijn arrestatie en voorarrest onrechtmatig en ongerechtvaardigd zijn geweest; (2) omdat de nationale rechters niet een specifieke tijdslimiet voor zijn detentie hebben opgegeven; (3) omdat de nationale rechters hebben verzuimd om relevante en voldoende redenen op te geven voor zijn voorarrest, en; (4) omdat de beslissing van de

rechterlijke macht van 25 september 2013, waarbij zijn verzoek tot vrijlating is afgewezen, niet met redenen was omkleed. De Grote Kamer stelt alleen een schending vast van art. 5 lid 3 EVRM voor zover de klacht betrekking heeft op de beslissing van de autoriteiten om het voorarrest van klager voort te zetten. De Grote Kamer constateert dat klager in september 2013, vier maanden na zijn arrestatie, de autoriteiten had verzocht om zijn voorarrest te beëindigen. Dat verzoek werd afgewezen, omdat volgens de autoriteiten het gevaar aanwezig was dat klager zou vluchten en getuigen zou beïnvloeden. Volgens de Grote Kamer hebben de autoriteiten onvoldoende redenen opgegeven om de voortzetting van het voorarrest te rechtvaardigen.

De door haar ouders aangezochte psychiater constateert emotionele instabiliteit, afgewisseld met perioden van extreme agitatie. Later wordt bipolariteit en een border line stoornis vastgesteld. Wanneer V.C. dertien jaar is, wordt ze op een schoolfeest betrapt op het gebruik van alcohol en drugs. De politie interenieert en maakt melding aan de jeugdrechtbank, inclusief de betrokkenheid van V.C. In april 2013 wordt een strafrechtelijk onderzoek gestart, waarvan de procureur bij de jeugdrechtbank op de hoogte wordt gesteld. Dan gaat het in rap tempo mis met V.C., zij gaat van school af, gebruik drugs en raakt verzeild in kringen waarin sprake is van jeugdprostitutie. Ouders informeren de officier van justitie, maar geven aan dat hun dochter niet bereid is zich te laten opnemen ter behandeling van haar stoornis. Ook V.C. geeft in daarop volgende gesprekken aan niet te zullen meewerken aan een plaatsing in een behandelsetting. Naar aanleiding van de melding van de ouders dat V.C. dat zij gevaar loopt omdat zij in kringen verkeert waarin jeugdprostitutie wordt bedreven, verzoekt de officier van justitie de jeugdrechtbank een noodprocedure te starten teneinde V.C. gedwongen te kunnen laten opnemen. Wat dan volgt is op zijn minst een beschamend optreden vanuit de jeugdhulpverlening. Verzoeken om ter zitting te verschijnen ter overleg en rapportage worden meermalen genegeerd, waardoor besluitvorming over een gerechtelijke plaatsing wordt vertraagd. Uiteindelijk wordt plaatsing gerealiseerd, maar V.C., die inmiddels diep betrokken is in het voornoemde prostitutie netwerk, vertrekt uit die instelling. Tussentijds zijn de meldingen inzake prostitutie en kinderpornografie aanleiding voor een strafrechtelijk onderzoek en worden twee mannen veroordeeld voor het seksueel misbruiken van en prostitueren van (onder andere) V.C.. Driekwart jaar na de eerste oproep van de ouders om V.C. gerichte hulp te verlenen volgt in januari 2014 alsnog een vrijwillige plaatsing. Dan ook is sprake van een eerste gerichte inspanning vanuit de jeugdhulpverlening om, in samenspraak met de verslavingszorg, te komen tot het opstellen van een behandelplan. Kort daarna wordt V.C. slachtoffer van een seksueel geweld. Plaatsing volgt, maar V.C. vertoont gewelddadig gedrag in de instelling en veroorzaakt problemen. Dat leidt tot een spoedaanvraag vanuit de jeugdrechtbank aan de jeugdhulpverlening om informatie, zodat per ommegaande maatregelen kunnen worden genomen met het oog op de veiligheid van de minderjarige. Die informatie blijft, ook na herhaald verzoek, uit. Een maand later volgt alsnog een afloopbericht, waarin wordt gemeld dat V.C. problemen geeft binnen de behandelinstelling en instemt met een overplaatsing. Dan blijkt er verschil van inzicht te zijn tussen de jeugdhulpverlening en de verslavingszorg. De laatste melden dat V.C. niet herplaatst wil

worden en dat een aanvullende psychiatrische rapportage nodig is om een juiste plaatsing te kunnen bewerkstelligen. Die rapportage volgt drie weken later, tussentijds is V.C. op tijdelijke basis in een opvanghuis geplaatst. De daarop volgende plaatsing bij Karisma blijkt evenmin een succes, want ook hier zorgt V.C. voor problemen en blijkt zij niet gemotiveerd om af te kicken. De jeugdhulpverlening reageert niet op dit bericht vanuit de verslavingszorg en in september 2015, na een verblijf van anderhalf jaar bij Karisma keert V.C. terug naar haar ouderlijk huis. Een maand later rapporteert de jeugdhulpverlening dat er twee huisbezoeken zijn afgelegd, er contact is geweest met een psychiater. Daaruit zou onder andere blijken dat V.C. inmiddels bereid is tot het ondergaan van een medicinale behandeling wegens haar verslaving. In oktober 2015 volgt een afloopbericht van de jeugdhulpverlening waarin wordt vermeld dat er aanvullend is gerapporteerd en dat V.C. is geïndiceerd voor een medicinale behandeling in verband met haar verslaving. Daarna blijft het (wederom) stil van de kant van de autoriteiten, tot dat, in mei 2016, een oproep volgt vanuit de jeugdrechtbank. V.C. verschijnt en verklaart dat het goed met haar gaat; ze zit weer op school en maakt nieuwe vrienden. V.C. verklaart dat geen enkele van de in de voorgaande jaren gerealiseerde maatregelen en plaatsingen doeltreffend is geweest. De jeugdhulpverlening laat (wederom) verstek gaan. Zes maanden later verschijnen dan alsnog twee hulpverleners voor de rechtbank; zij verklaren dat alles goed gaat met V.C. en dat de maatregel kan worden beëindigd.

Door deze lijn van falende jeugdhulpverlening heen loopt de strafzaak tegen de twee van misbruik en exploitatie verdachte mannen. V.C. verklaart tussen augustus en december 2013 door hen geëxploiteerd te zijn als prostituee, beiden worden veroordeeld tot lange gevangenisstraffen. Onafhankelijk daarvan wordt later tegen deze verdachten een strafvervolgung wegens groepsverkrachting gepleegd van V.C. ingesteld.

Annotatie

1.

- art., eerste lid EVRM /par. Paragraaf aanhalen

- C. Kelk, "Levenslange gevangenisstraf: over de Nederlandse praktijk", *Nederlands Tijdschrift voor de Mensenrechten/NJCM-Bulletin*, 2010, p. 25-34

- citaten " "

2.

<i>M.S.S. t. België en Griekenland</i> , EHRM 21 januari 2011(GK), nr. 30696/09, «EHRC» 2011/42 m.nt. Woltjer ("M.S.S., reeds aangehaald")

3.

Einde

R.S.B. Kool

Universitair hoofddocent Utrecht Centre for Accountability & Liability Law & Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht